

Debat over de toekomst van de ouderenhuisvesting

30 juni 2021

Op 30 juni gaat de Tweede Kamer in debat over de toekomst van de ouderenhuisvesting. De almaar groeiende kloof tussen de vraag naar ouderenzorg en het aanbod ervan zorgt ervoor dat het debat erg actueel is. Met het oog op deze demografische ontwikkeling hebben de betrokken partijen bestuurlijke afspraken gemaakt over doelstellingen voor wonen en zorg tot en met 2040. In deze brief vragen wij u op zo kort mogelijke termijn invulling te geven aan de randvoorwaarden voor de uitvoering van de gemaakte bestuurlijke afspraken.

Vergrijzing volop gaande

De kloof tussen de vraag naar ouderenzorg en het aanbod daarvan is groot en wordt op korte termijn nog veel groter. Het RIVM verwacht tot 2040 een ruime verdubbeling van het aantal mensen met dementie (in alle leeftijden). Gelijktijdig verdrievoudigt het aantal 90-plussers. We moeten rekening houden met een verdubbeling van de vraag naar zorg door ouderen, terwijl het aantal zorgprofessionals nauwelijks toe neemt en het aantal mantelzorgers zelfs afneemt. Om in de toekomst zorg te kunnen bieden aan het toenemende aantal 75-plussers zou –bij ongewijzigd beleid– het aantal ouderenzorgbanen volgens het Planbureau voor de Leefomgeving moeten verdubbelen tot zo'n 700.000 in 2040. Iedere Nederlander krijgt hier, direct of indirect, vroeg of laat indringend mee te maken. Deze ontwikkelingen stellen ons als samenleving voor fundamentele vragen: Welke kwaliteit van zorg voor ouderen kunnen en willen we blijven bieden? Welk beroep doen we op de ouderen zelf en hun netwerken? In welke mate mag op professionele zorg gerekend worden? Hoe concretiseren we de waardering voor mantelzorgers? En waar willen ouderen wonen en zorg ontvangen? Deze laatste vraag is wellicht een van de meeste urgente en het is van groot belang dat de politiek hier op korte termijn een antwoord op geeft.

Tekort aan passende woningen

Goed wonen in leefbare wijken vraagt om het combineren van sociale maatregelen en fysieke ingrepen. Wonen, zorg, welzijn, veiligheid en de fysieke leefomgeving zijn onlosmakelijk met elkaar en met leefbaarheid verbonden. Dit geldt bij uitstek voor mensen die kwetsbaar zijn of een zorgbehoefte hebben. Juist voor die mensen is het van belang een passende woning te hebben. Veel ouderen willen graag verhuizen naar een passende woning waar ze langer zelfstandig kunnen blijven wonen, maar die woningen zijn er niet of nauwelijks. Zij zitten vast in een woning die vaak te groot is en niet aansluit bij hun wensen en behoeften: met een steile trap, een grote tuin en drempels. ActiZ brengt de urgentie van het probleem alle lange tijd onder de aandacht bij gemeenten. Gemeenten aan veel meer aandacht te hebben voor de woonbehoefte van ouderen. Bovendien komt op die manier ook doorstroming van de vastzittende woningmarkt op gang: als ouderen kunnen verhuizen naar een geschikte woning, komt hun huidige huis vrij voor starters of gezinnen. ActiZ maakt eerder in samenwerking met ANBO de opgave op het gebied van het tekort aan passende woningen voor ouderen [inzichtelijk](#).

Wachlijsten verpleeghuiszorg

De afgelopen jaren is het aantal mensen snel toegenomen. Door de hoogte sterfte in verpleeghuizen tijdens de COVID-pandemie is er afgelopen jaren sprake van een trendbreuk en is zowel de bezetting als het aantal wachtenden voor het eerst in jaren afgenomen. Gedurende 2020 stonden circa 20.000 – 21.000 mensen op de wachtlijst. In 2020 zijn er ook circa 10.000 Wlz-geïndiceerden (zgn. 'niet wachtend') die nog thuis wonen en (nog) geen verblijfswens hebben. Deze categorie rekent het Zorginstituut niet tot de wachtenden. Vanaf 2021 is de omvang van de wachtlijsten afgenomen naar bijna 16.700 wachtenden (peildatum 1 mei 2021). De daling van de wachtlijsten wordt beïnvloed door:

- *De nieuwe wachtlijstregistratie die Zorgverzekeraars Nederland vanaf 1 januari 2021 invoerde:*

In de nieuwe wachtlijstregistratie kunnen cliënten de status 'wacht uit voorzorg' krijgen, vergelijkbaar met de bovengenoemde categorie 'niet wachtend'. Alle wachtenden worden (opnieuw) beoordeeld in het kader van de nieuwe wachtlijstregistratie; dat vindt plaats in afstemming tussen zorgaanbieder en de cliënt. We zien in 2021 het aantal Wlz-cliënten die de status van 'wachten uit voorzorg' toenemen naar circa 13.000 mensen. De categorie 'wacht uit voorzorg' ontbreekt in de overzichten van de wachtenden maar het zijn wel mensen met een Wlz-indicatie. De nieuwe wachtlijstregistratie beïnvloedt hiermee de afname van de wachtlijsten.

- *De toename van de bezettingsgraad in verpleeghuizen:*

Na maart 2020 is er een dalende lijn zichtbaar in bezetting van verpleeghuisplekken. Dit is enerzijds het gevolg van de Covid-uitbraak, wat tot een hogere mortaliteit onder Wlz-cliënten en ouderen heeft geleid in vergelijking met [andere jaren](#). Aan de andere kant stelden wachtenden en hun familie, mede door de (overheids)maatregelen die verpleeghuizen moesten treffen om de Covid-besmetting te beteugelen, een verblijf in een verpleeghuis uit. Met als gevolg dat na maart 2020 plaatsen in verpleeghuizen [onbezet bleven](#). Na 1 februari 2021 is er weer een stijgende lijn in de bezettingscijfers, daarmee nemen de landelijk wachtlijsten ook af omdat er weer meer mensen verhuizen naar verpleeghuizen.

Bestuurlijke afspraken

ActiZ heeft samen met Aedes, VNG, ZN en de ministeries van Binnenlandse Zaken en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport bestuurlijke afspraken gemaakt over doelstellingen voor wonen en zorg tot en met 2040. Zij willen daarmee toekomstige tekorten in de ouderenzorg voorkomen. Alleen al in de komende vijf jaar moet Nederland 60.000 extra woningen voor ouderen en 25.000 extra verpleegzorgplekken erbij krijgen. De doelstelling voor de komende vijf jaar is een eerste stap. Omdat het aantal 80+'ers tot en met 2040 verdubbelt naar 1.6 miljoen, zijn er ook afspraken voor de jaren daarna gemaakt. Zo komen er voor 2031 nog eens 100.000 extra woningen en 25.000 verpleegzorgplekken bij. Of het ook daadwerkelijk lukt om deze extra woningen en plekken te realiseren, is afhankelijk van verschillende randvoorwaarden, waaronder financiering voor de korte en lange termijn, de beschikbaarheid van zorgmedewerkers en van locaties om te bouwen of uit te breiden.

Nu tijd om door te pakken

ActiZ is blij met de gemaakte afspraken, maar het zou verkeerd zijn om te denken dat daarmee de problemen zijn opgelost. Er moet nu worden doorgepakt. Wij vragen u om op zo kort mogelijke termijn invulling te geven aan de randvoorwaarden die door de partijen samen benoemd zijn voor de uitvoering van de bestuurlijke afspraken. Voor ActiZ hebben daarbij de volgende zaken prioriteit:

Algemeen

De realisatie van de bestuurlijke afspraken over de woonzorgopgave voor ouderen is in grote mate afhankelijk van de totstandkoming van een bredere visie én afspraken over de toekomst van de ouderenzorg. Bij de ontwikkeling van een integraal beleid voor de zorg voor ouderen is daarom urgentie vereist.

- ActiZ pleit om op korte termijn vergaande maatregelen om de **kwaliteit, toegankelijkheid en betaalbaarheid van de zorg voor ouderen te borgen**. Betrek daarbij de **'Tien uitgangspunten voor toekomstbestendige ouderenzorg'**. Opgesteld door een brede coalitie van ouderen-, cliënten- en mantelzorgorganisaties, vakbonden, brancheorganisaties en beroepsgroepen, biedt het document een breed gedragen visie voor de lange termijn en concrete maatregelen op de korte termijn om de toekomst van de ouderenzorg veiligstellen.¹
- ActiZ roept op tot het opstellen van een **financieel hoofdlijnenakkoord** om de bouwopgave tot 2040 te borgen. Het gaat hierbij om een concrete afspraak over de maatschappelijk aanvaardbare kosten, tot 2040, om invulling te geven aan de bouwopgave. Daarbij is ook bepalend welk gedeelte van de groei wordt opgevangen door mensen thuis zorg te verlenen en voor welke gedeelte van de groei extra verpleeghuiscapaciteit moeten worden gerealiseerd.
- Naast financiële en grondgebonden belemmeringen, is de krapte op de arbeidsmarkt een grote belemmering voor uitbreiding van verpleeghuis- en thuiszorgcapaciteit. De recente aanbevelingen in het **SER advies 'Aan de slag voor de zorg'** moeten wat ActiZ betreft dan ook uitgevoerd worden.

Verpleeghuisplekken

De huidige vorm van jaarlijkse inkoop van zorg leidt voor zorgaanbieders tot onnodige onzekerheden die belemmerend werken voor de uitbreiding van capaciteit of investering in passende woonvormen. Het macrokader Wlz wordt ieder jaar opnieuw vastgesteld waardoor zowel voor zorgkantoren als zorgaanbieders onduidelijk is wat hun financiële speelruimte is. Daarnaast kunnen zorgaanbieders enkel voor het komende jaar afspraken rondom inkoop maken met zorgkantoren.

- ActiZ bepleit een **meerjarig budgettair kader Wlz**. Een kader voor vijf jaar² dat tot en met 2026 de demografische ontwikkeling volgt maar ook voor die periode is vastgezet. Hiermee komt een basis tot stand voor meerjarige afspraken tussen zorgaanbieder en zorgkantoor. Dit is een vereiste voor stabiliteit en eenvoud in het inkoopbeleid. Zorgaanbieders krijgen op die manier de mogelijkheid om verder vooruit te kijken en investeringen te doen om ook in de toekomst de zorg voor bewoners te organiseren die verpleeghuiszorg nodig hebben.
- ActiZ vraagt het **College Sanering Zorginstellingen** om de voorwaarden voor vervreemding van vastgoed uit de Wet langdurige zorg aan te passen. Het **behoud van vastgoed en grond** voor de zorg en haalbare samenwerkingsprojecten met maatschappelijke meerwaarde moet zwaarder wegen dan de hoogste financiële opbrengst.

¹ Brief ActiZ aan informateur Hamer: <https://www.actiz.nl/actiz-de-toekomst-van-de-ouderenzorg-moet-het-regeerakkoord>

² Aansluitend op de looptijd van de eerste fase van de Bestuurlijke afspraken over wonen en zorg.

Passende woonvormen

Tussen een zelfstandige woning voor ouderen en het verpleeghuis in, zijn er vele mogelijkheden voor nieuwe en passende woonvormen. In nieuwbouw, maar zeker ook in bestaande bouw. Goed wonen in een geschikte en passende woning en woonomgeving, voorkomt een vraag naar zorg of stelt deze uit. Het geeft ouderen de beste kans om regie te houden over hun eigen leven. Het aanbod van dit soort woningen is op dit moment nog beperkt en het ontwikkelen van nieuwe woon(zorg)vormen verloopt moeizaam. Gemeenten moeten hierin een leidende rol hebben, helaas signaleert de Taskforce Wonen & Zorg dat nog altijd [veel gemeenten](#) geen woonzorgvisie of passende prestatieafspraken hebben gemaakt.³ Ondertussen is de woningmarkt vastgelopen en stagneert de doorstroming. Deze problemen zijn ook herkend door de Commissie Bos, de Taskforce Wonen & Zorg en in het advies van de Raad van Ouderen in 2020.

- ActiZ pleit ervoor dat alle mogelijke maatregelen om **de ontwikkeling van nieuwe woonvormen voor ouderen te stimuleren**, worden vergroot en worden doorgezet. Zoals de Stimuleringsregeling Wonen en Zorg, de Stimuleringsregeling ouderenwoningen met ontmoetingsruimte (in ontwikkeling door BZK, verwacht najaar 2021) en alle maatregelen benoemd in de [Actieagenda Wonen](#).
- ActiZ pleit voor de **afschaffing van de verhuurderheffing** zodat investeringsmogelijkheden van woningcorporaties en zorgorganisaties optimaal zijn. Ook de zorgorganisaties betalen nu mee aan de verhuurderheffing, indien zij meer dan 50 zorgwoningen verhuren.

Wij wensen u een goed debat.

Contact

Voor meer informatie of vragen, neemt u contact op met ActiZ: Olfert Koning (o.koning@actiz.nl / 06-2902 0035), coördinator public affairs ActiZ of Frank Hagelstein (f.hagelstein@actiz.nl / 06-1503 0610) manager Wonen en Zorg.

³ De website van de Taskforce biedt een overzicht: <https://www.taskforcewonzorg.nl/fases/geokaarten>